

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΠΙΤΑΦΙΑ

1.

Ἀφ' ὧν μ' ἔβαλαν ἐδῶ, κανεὶς δὲ μὲ ζυγώνει
 Τῇ λατρευτῇ φιλόφρονι μου συντροφίᾳ ἔχω μόνον.
 Ὡ, μὴν προγγέξῃς, κοπελλίτσα, τὸ μνημὲν ὅς ποτεν κτείνειν
 Ὁ θάνατος ἐρύσησε στὰ μέλη μου εἰρήνην.

2.

Τί κι' ἂν δὲν ἐκατόρθωσες ὑπέροχα νὰ γράψῃς :
 Μεγάλῃν ἔχεις πρόθεσιν, φτάνει καὶ μόνο ἐκείνη.
 Τράβηξές ἐλεύθερα, ποιητὴ, στὸν κύκλο τῶν Ἑρμῶν
 Τὸ θεῖο κατὰ τὴν πρόθεσιν, ὦ Ἀρίστε, πάντα κρίνει.

Περσίας.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β'.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ
ΣΤΟΝ κ. ΟΘ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟ

Ἀξιότιμε κύριε Ρουσόπουλε,

Εἰστε ἀπὸ τοὺς λίγους Ρωμιούς, ποὺ ὁμολογοῦν
 ὅτι δὲν εἶναι ἀρμόδιοι στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, καὶ
 γι' αὐτὸ, ἂν μοῦ ἐπιτρέψετε, μὲ εὐχαρίστηση θὰ
 σὰς δώσω μερικὲς ἐξηγήσεις σχετικῶς μὲ τὸ γράμμα
 ποὺ στείλατε στὸ Νοῦμα (*). Νὰ μὲ συμπαθήσετε ἂν
 θὰ πῶ κοινοτοπίες. Σήμερα τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ
 εἶναι τόσο καλὰ ἐξαντλημένον ἀπ' ὅλες του τίς με-
 ρίς, ὥστε εἶναι δύσκολον νὰ πῇ κανεὶς κάτι τι
 καινούργιον.

Τὸ πρῶτον σημεῖον στὴν ἀπάντησίν σας εἶναι ὅτι,
 ἂν γράφατε τὸ βιβλίον σας στὴ δημοτικὴν, δὲ θὰ
 βρίσκατε ἀναγνώστες. Σ' αὐτὸ ἔχετε δίκαιον. Γιατί
 οἱ ὅπαδοι τῆς δημοτικῆς σήμερ' εἶναι ὅλοι μορφω-
 μένοι ἄνθρωποι καὶ μποροῦν νὰ διαβάσουν ἄλλα βι-
 βλία χημείας μεγαλείτερα, εἴτε Ἑλληνικὰ εἴτε σὲ
 ξένες γλώσσας, ποὺ ξέρουν οἱ περισσότεροι. Ὁ λαὸς
 κοιμᾶται, βρίσκειτ' αὖ πνευματικὴν σκλαβίαν. Ἡ
 πολιτεία τοῦ λέει ἢ ἀλλάζει γλώσσα ἢ μένει ἀ-
 μόρφωτος· καὶ αὐτὸς σχηματίζει τὴν πεποίθησιν
 πὺς μόνο μὲ τὴν καθαρὴν δύναμι μὴν πορεῖ νὰ μορφωθῇ.
 Γι' αὐτὸ ὅταν ἐξαιρετικῶς ἀποφασίσῃ νὰ διαβάσῃ
 τίποτε, θὰ εἶναι στὴν καθαρὴν δύναμι. Μὰ καταλα-
 βαίνει μόνο τὰ μισά; Ἀδιάρκο. Ἐκείνος φαντάζε-
 ται πὺς αὐτὸ εἶναι ἡ φυσικὴ κατάστασις τῶν πραγ-
 μάτων. Τὸ ἀποδίδει στὴν ἀδυναμία τοῦ μυαλοῦ του,
 στὴν ἀμορφωσίαν του, στὴν δυσκολίαν τοῦ θέματος,
 στὴν ζίστη, στὸ κρῖν, σὲ ὅ,τι ἄλλο θέλετε, ὅχι ὅμως

(*) Κοίταξτε «Νοῦμα» φύλλο 119, σελ. 11, στήλη 3.

παχος (σελ. 130 κ' ἐξῆς).

Ἀντὶ τὰς ὁμῶς πρέπει νὰ βαδίσῃ καὶ θεω-
 ρητικὴ διδασχὴ—πρῶτα πρῶτα τοῦ δασκαλικοῦ κλά-
 δου τοῦ ἰδίου—γενικὰ ὡς πρὸς τὰ φυσικὰ καὶ τὴ

δὲν κατόρθωσεν νὰ γράψῃ ἀγὰρ δημοτικῇ. Μὰ παίρνοντας
 δασκαλικὰ στοιχεῖα ἐννοεῖται πὺς, ἀντίθετα πρὸς τὴν πο-
 λιτικὴν τοῦ Κορνή, τὰ γυρίζουμε πρὸς τὸ δημοτικὸν χαρα-
 χτή. Ἀπὸ τὸ, ἂν δὲν κάνω λάθος, θέλει κι' ὁ Κρούμπιχ, ὅτι
 γυρᾷ κι' ἡ λογικὴ. Γιατί πῶς φανερὰ μὲ διὰ γραμ-
 ματικὰς ἀνάγκας τίποτα καλλιτεχνικὸν δὲν παράγεται. Με-
 ρικὰ ὅμως πάλι δασκαλικά πλάσματα δὲν τὰ στέργουμε, ὡς
 ἄλογα ἢ ἀφιλόκαλα. Πρέπει ἄρα νὰ παραδεχθῶμε τοῦ
 Αἰγινήτη—ἀθροῦν ἀνιδεοῦ ὡς γραφίτς—τὸ διδάσκειν
 στὴ σημασίαν τοῦ Raum, ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ μας σημαίνει
 τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ ἑνὸς σημείου σ' ἄλλο; ἢ νὰ παραδε-
 χθῶμε τὸ ἱπποσιδηροδρόμου καὶ τοῦ Μιστριώτη τὸ
 σταδιοδρομία; Γιὰ τέτοιες λεβέθους ἀρκετὸς καιρὸς δὲν ὑ-
 πάρχει σ' ἀπὴν τὴ ζωὴ. Λοιπὸν, ποῦ καὶ ποῦ ἀνάγκη νὰ
 πλάσσουμε, καὶ πλάθοντας δὲν κάνουμε τίποτα ἀσυνήθιστον.
 Στὴ γλώσσῃ του κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ παιδί, τότε συνειδητὸν
 πότε ὅχι συνειδητὸν, πλάθει. Ὅταν τὸ παιδί ξέρει τὸ χτυ-
 πῶ καὶ χτυπᾷς, τότες ὅτι λέει κοπανᾷς δὲ θὰ πεῖ πάν-
 τα πὺς τὸ ἀκούει· τὸ πλάθει καὶ μόνο του, ἂν ξέρει τὸ

στὴ γλώσσῃ. Ὅχι ὅμως νὰ φανταστῇ ποτε πὺς
 τοῦ τὰ λέει σὲ ἄλλῃ γλώσσῃ καὶ ὅχι στὴ δική του.
 Ὅχι ὅμως νὰ τοῦ περάσῃ ποτε ἀπ' τὸ νοῦ πὺς
 θὰ ἦταν δυνατόν νὰ τὰ καταλάβῃ ὅλα, ἀντὶ νὰ
 καταλαβαίνει τὰ μισά, ἐν τῷ τὰ ἔλεγον στὴ φυ-
 σικὴν τοῦ γλωσσῃ. Ὁ γεννημένος καὶ ἀναθραμμένος
 σκλάβος δὲ μπορεῖ ποτε νὰ φανταστῇ πὺς ὑπάρχει
 ζωὴ καλλίτερη καὶ λογικώτερη, τοῦ φαίνονται πολὺ
 φυσικὰ τὰ πράγματα ὅπως τὰ ἴδω, καὶ τοῦ ἀρέσουν
 μάλιστα, καὶ πρέπει νὰ θοῦν οἱ Ρουσσοὶ καὶ οἱ Τολ-
 στοῖδες γιὰ νὰ τὸν ζυγνήσουν. Ὅσο γιὰ τὰ βι-
 βλία τὰ γραμμένα στὴ γλώσσῃ του, τὰ βιβλία ἐ-
 κείνα ποῦ θὰ τὰ καταλάβαινε ἀκέρια, τὰ βιβλία
 ἐκείνα ποῦ θὰ τὸν μόρφωναν, ποῦ θὰ τὸν θέρμιναν,
 ποῦ θὰ τὸν ἐνθουσίαζαν, ποῦ θὰ τὸν ζυγνούσαν,
 ὅσο γιὰ τὴ γλώσσῃ ἐκείνη ποῦ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ
 αἰστανθῇ τὴν ποίησιν, τὸ διήγημα, τὸ μυθιστόρημα,
 ποῦ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ ἀγαπήσῃ τὸ βιβλίον, ποῦ θὰ
 τὸν ἔκαμνε νὰ τρέχῃ στὸ θέατρο καὶ στὸ θρησκευ-
 τικὸ κήρυγμα διψασμένος γιὰ διδασκαλίαν καὶ γιὰ
 ἀληθινὴ συγκίνησιν, τὴ γλώσσῃ αὐτὴ, ἅμα τὴ βρῇ
 δὲν τὴ διαβάσει, ἀφοῦ ξέρει ὅτι μ' αὐτὴν δὲν μπο-
 ρεῖ νὰ μορφωθῇ. Λοιπὸν, σὰς λέω καὶ πάλι, ὅπως
 θέτετε τὸ ζήτημα ἔχετε δίκαιον. Ἀλλὰ θὰ εἴχατε
 περισσότερον δίκαιον, ἂν ἀπ' τὸ βιβλίον σας ἔλειπαν
 φράσεις ὅσων τούτη : ἀβιολογικὴ χημεία ἦν ἢ τὰς εἰς
 τοὺς ὁργανισμοὺς συμβαινούσας χημικὰς δράσεις ἐ-
 ξετάζουσα.

Ἦστερα λέτε ὅτι δὲν μποροῦσατε νὰ κάμετε
 τὸ ὀξυγόνον ξυνοφισίαν καὶ τὸ ὑδρογόνον νεροφισίαν.
 Ἔχετε λάθος νὰ νομίζετε πὺς, γιὰ νὰ γράψετε τὴ
 γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, θὰ εἴσαστε ὑποχρεωμένοι νὰ με-
 ταφράσετε τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ὑδρογόνον.

— Ναι, ἀλλὰ τότε δὲν ἐννοῶ τί θὰ εἴπῃ δημο-
 τικὴ γλώσσῃ, καὶ πὺς, ἐνῶ δὲν μοι ἐπιτρέψετε νὰ
 γράψω ὅδωρ, μοι λέγετε ἐν τούτοις νὰ γράφω ὀ-
 ξυγόνον.

Βλέπετε ποῦ μεταχειρίζομαι τὴν ὠραίαν σας μέ-
 θοδον, τὴν ἐρωταπόκρισιν. Καὶ σὰς ἀπαντῶ.

— Θὰ ἐννοήσετε τοῦτο ἀμέσως διὰ τινων ἀπλῶν
 παραδειγμάτων.

Εἶναι νόμος, κύριε Ρουσόπουλε, νόμος παγκό-
 σμιος, νόμος μέγας, δυνατὸς, σιδερένιος, ποῦ κυ-
 βερνᾷ ὅλες τίς γλώσσας, ποῦ σ' αὐτὸν ὑπακούετε
 καὶ σεις ὁ ἴδιος ὅταν μιλεῖτε καὶ ὅταν γράφετε, καὶ
 ἂς μὴν τὸ ξέρετε, καὶ ἀρκεῖ νὰ δεχθεῖτε νὰ παρα-
 κολουθήσετε μιὰ στιγμὴ τὴ σκέψιν μου, γιὰ νὰ τὸν

ζωὴ τῶν γλωσσῶν καὶ εἰδικὰ ὡς πρὸς τὴν οἰκονομίαν
 τῶν γραφτῶν ἰδιωμάτων, ὥστε τὸ ζήτημα στὴν Ἑλ-
 λάδα νὰ παρατηρηθῇ κάπως πρὸς ἀντικειμενικὰ καὶ
 νὰ νοηθῇ ἢ ἀνάγκη ριζικοῦ ξαναμωρῶμας.

Μὰ πὺς ὅμως μπορεῖ νὰ κυβερνήσῃ ἰδέες κι'
 αἰσθήματα λαῶν, ὅταν κρίνονται ζητήματα τόσο
 ἀπλά καὶ δυσκολομέτρητα μὲ διαβήτη; Ἰσως—
 δὲ λέω—γλήγορα πληθύνουνε στὴν Ἑλλάδα οἱ ἄν-
 τρες οἱ γλωσσικοὶ, οἱ μάλιστα μιὰ χουφτίτσα τώρα,
 κοπανῶ. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ κάθε μέρος τοῦ λόγου, καθὼς καὶ
 μὲ τὴν παραγωγὴν, ἂν θεῖς, καὶ μὲ τὴν σύνθεσιν. Ἔτσι κι' ἐ-
 μεῖς πλάθουμε. Ὅταν ξέρομε τὸ ξυπνὸς καὶ τὸ ξυπνῶ-
 δα, θὰ ποῦμε καὶ ζωηρόδα, ἂ μᾶς χρειάζεται, ἀφοῦ ἔ-
 χουμε τὸ ζωηρόδον. Τὸ ἴδιο ὅταν ξέρομε τὰ σύντροφος,
 σύγαμπος, σύντεκνος, θὰ ποῦμε καὶ σύσκαλος, ὅτι
 μᾶς χρειάζεται, μὲ τὴν ἴδιαν ἀπαράλλαχτη ἐρκολίαν ὅπως
 ξέροντας τὸ χτυπᾷς λέμε κοπανᾷς. Ἡ ἀρχὴ εἶναι γερὴ
 κι' ἀσάλευτη.

Ἐδῶ ἂς προστίσω καὶ τοῦτο. Συχνὰ μᾶς κατηγορεῖ ὁ
 Χαντζιδάκις πὺς ἡ γλώσσῃ μας δὲν εἶναι δημοτικὴ παρά
 τέρας φανταστικὸν κτλ. κτλ. Λοιπὸν τὸν προκαλῶ νὰ γρά-
 ψῃ κάτι ἀπὸς δημοτικὰ, καὶ νὰ μᾶς διῇ τὸν ἀληθινὸν
 τὸν τρόπο. Ἀ δὲ μπορεῖ νὰ κατορθώσῃ τίποτα πρωτότυπον
 —ὅπως φυσικὰ δὲ μπορεῖ—ἂς μεταφράσῃς κάτι, τίποτα

ἰδίωτον νὰ λάμψῃ μπροστὰ σας ὡς ἡλιος. Καὶ ὁ νό-
 μος αὐτὸς λέει ὅτι : μιὰ γλώσσῃ μπορεῖ νὰ ἔχῃ πα-
 ράγωγα καὶ σύνθετα ἀπὸ ριζικὰ ἀρχαιότερα, δίχως
 νὰ ἔχῃ αὐτὰ τὰ ἴδια ριζικά.

Τώρα ἀπὸ ποῦ θέλετε νὰ πάρουμε τὰ παραδείγ-
 ματὰ μας γιὰ νὰ σὰς δείξω τὴ δύναμιν αὐτοῦ τοῦ
 νόμου; Εἰρετε ξένες γλώσσας, ποῦ εἶναι γεμάτες ἀπ'
 αὐτὰ, καὶ ὅμως δὲ θὰ τὰ πάρω ἀπὸ καὶ, γιατί θὰ
 μπορούσατε νὰ πῇτε πὺς οἱ ἴδιοι νόμοι δὲν κυβερ-
 νοῦν ὅλες τίς γλώσσας. Τί θὰ μπορέσετε ὅμως νὰ
 πῇτε, ἂν σὰς δείξω αὐτὸν τὸν νόμον στὴν ἴδιαν γλώσσῃ
 ποῦ γράφετε;

Γράφετε ἄγγυμ; Ὅχι βέβαια. Γράφετε μονάχα
 θραῦν. Γράφετε ναῦς γιὰ τὰ σημερινὰ καράβια;
 Ὅχι. Γράφετε πλοῖον, ἀιμόπλοιον, ἀιμομονοδρόμων
 καὶ τὰ ῥέστα. Τότε λοιπὸν γιατί γράφετε ναυάγιον;
 Ἐνῶ μὲ τὴν λογικὴν τοῦ νεροφισίαν ἔπρεπε νὰ τὸ
 λέτε πλοιοθραυσίαν! Νομίζετε πὺς εἶναι μοναδικὸν
 τὸ παράδειγμα; Καθε ἄλλο. Δὲ θὰ ἔφτανε ὁ Νου-
 μάς ὁ ἄκερος, ἂν ἐξακολουθοῦσα νὰ ἀραδιάζω πα-
 ραδείγματα. Λέτε πυρσόσκω καὶ ὁ ἄλλος μὲ τὴν ἐν-
 νοίαν λαός; Τότε γιατί λέτε δημοφροσία καὶ ὅχι
 κοσμοπωλησία; Λέτε ἐμπόρημ; Τότε γιατί λέτε
 ἐμπροσμός καὶ ὅχι πυροθεσία; Αὐτὰ ὅλα τὰ παρά-
 γωγα ἀπὸ ἀρχαῖα ριζικά τὰ λέτε καὶ τὰ γράφετε,
 καὶ ὅμως δὲ μιλεῖτε ἀρχαῖα, ἐκτὸς καμμιὰ φορὰ
 ὅταν θέλετε νὰ γελάσετε.

Τὸν εἶδατε τὸν ἥλιον; Καταλαβατε τώρα ὅτι
 δημιουργοῦμε φανταστικὰς δυσκολίας; Ὅτι κοσινί-
 ζουμε γιὰ νὰ μὴ ζυμώσουμε; Καταλαβατε τί ἐφ-
 θραφονα ποῦ εἶναι τὰ ἐπιχειρήματά σας; Καταλα-
 βατε σὲ τί πόδια ἀπάνω στέκεται ὁ πόλεμος ἐναν-
 τίον τῆς δημοτικῆς;

Ἄ, ὅσο γιὰ τὸ δὲν, ἀλλάζει τὸ ζήτημα. Θὰ τὸ
 πούμε ἀπλουστάτα ξυνο. Γιατί ἐδῶ δὲν πρόκειται
 πιά γιὰ μιὰ ρίζαν ὡς τὸ ὕδωρ, ποῦ καθεται νεκρὴ
 μέσα στὴ λέξη, ὅπως ἡ μούμια μέσα στὴ βιτρίνα,
 ποῦ δὲν κλίνεται μαζὶ τῆς, ποῦ μένει ἀδιάφορη
 στὴς μεταμorfώσεις τῆς. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ μιὰ
 λέξιν ποῦ θὰ ζῇ καὶ θὰ κυλάει καὶ θὰ μεταμορφώ-
 νεται μέσα στὸ στόμα τοῦ Ρωμιοῦ, καὶ ὁ τύπος
 δὲν-ὁξέος δὲν ὑπάρχει σήμερ' ἐν τῇ φυσικῇ μας γλώ-
 σῃ, οὔτε εἶναι ἀπὸ κείνους ποῦ εὐκολὰ μποροῦν νὰ
 κολλήσουν.

Νομίζετε πὺς τὸ θεῖον δὲν πρέπει νὰ τὸ
 πούμε σίγρτον τοῦ βιολογικοῦ καὶ τὸ χλωροδρῖον
 σίγρτον τοῦ ἀλαιοῦ, καὶ κατὰ λογικὴ συνέπειαν ὁ-

μάλιστα ἂν κανένα γλωσσόδυναμον κοντύλι, κανεὶς
 θεοπροϊκιστὸς λογοτέχνης φανῇ σύντροφός τους ἴ-
 σως ὅμως πάλι στέρεται κενὸν ἀκόμα ὁ κόσμος τῆς
 Κυρὰ Καθαρέουσας τοῦ ζυγοῦ. Τοῦτο δυστυχῶς φαί-
 νεται καὶ πρὸς πιθανόν, ὅτι θωρεῖς πόσο ξέγνιαστα
 καθαρεύουσιζοι κῶν γραμματισμένων τὸ πλῆθος. Ἀς
 ἐλπίζουμε λοιπὸν τί ἄλλο;

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Σποριᾶς 1906.

βουκολικῶν, ἀφοῦ κήρυξε τὴ δημοτικὴν κατὰλληλὴν ὡς γλώ-
 σῃ χωριτικῶν παραμυθῶν. Τὸν καρτεράει ἡ Ρόδο καὶ τὰ
 παλούκια τῆς νὰ πηδῇ, καὶ...θὴν τὸν καρτεράει. Δὲ ζυ-
 γώνει ἢ ἀλεποῦ στὸ παζάρι. Γιατί—μὴ σὰς φανῇ παράξε-
 νο—δὲν ἔχει τὴν τέχνην ν' ἀρθρώσῃ μιὰ φρασσοῦλα δημοτικὴν
 δίχως νὰ παλαγῶσῃ. Στὸ γερμανικὸν τοῦ βιβλίου σελ. 72 δι-
 νει μιὰ τόσο ἀπλὴ φρασσοῦλα, καθὼς ἡ ἀπανωσιὰ τοῦ
 τριγώνου κι' ἀπὸς τὴν σκατεῖται γράφοντάς την ἡ ἀπα-
 νωσιὰ τοῦ τριγώνου. Θεωρητικὰ, τὸ ξέρει βέβαια πὺς
 τῶν οὐδέτερον ἰσοσύλλαβον ἢ ἐνική γενική βασταί τὸν
 τόνο στὴν ἴδιαν συλλαβὴν καθὼς ἡ ὀνομαστική· μὰ πραχτι-
 κά δὲν κατορθώνει νὰ τὸν ἐφαρμόσῃ τὸν κανόνα. Τόσο τὸν
 ἔχει ἀλιθωρήσει ἢ καθαρέβουσα. Ἄν καμμιὰ μέρα ἀποφα-
 σίσει νὰ γράψῃ τίποτα δημοτικόν, θὰ δαίτῃ ποῦ θὰ τσαλα-
 πατᾷ ἀγκυράς σὲ κάθε του βῆμα.

στερα ρωτάτε πώς θα πούμε τις χιλιάδες των άλλων χημικών σωμάτων που είναι άγνωστα στο λαό και συνεπώς δεν έχουν και όνομα. Σας άπαντώ ότι όχι μόνο αυτό τ' άγνωστα σώματα έχουμε το δικαίωμα να τ' ονομάσουμε με δικό μας επιστημονικό όνομα, παρά και στο σπέρτο του βιτριολίου και του αλατιού θα δώσουμε ονόματα επιστημονικά καινούργια, που να δείχνουν τη σύνθεσή τους, σύμφωνα με το όλο σύστημα της ονοματοθεσίας που θα παραχτούμε. Με μόνη τη διαφορά, που το σύστημα αυτό πρέπει να είναι σύμφωνο με τον οργανισμό της σημερινής μας γλώσσας, δηλ. της δημοτικής. Βέβαια, καθώς ώραία παρατηρείτε, η επιστήμη θέλει κάποια τάξη στα πράματά της. Γι' αυτό και στη γαλλική έκδοση που λέει ο λαός *huile de vitriol* ή απλώς *vitriol*, η επιστήμη το ώνόμασε *acide Sulfurique*. Άλλα με την παρατήρηση που κι' αυτό το όνομα είναι γαλλικό, δηλ. ο κάθε Γάλλος, άμα το άκούσῃ, το λέει χωρίς κόπο. Ένώ κανένα Ρωμιοπούλο, αν δὲ βασιανιστῇ δέκα χρόνια, δὲν μπορεί να πῇ χωρίς λάθος το *θειώδες όξύ* — του *θειώδους όξέος*.

Πώς θα πούμε αυτό; Πώς θα πούμε έκείνο: 'Η λαϊκή γλώσσα δὲν έχει όρους. Αυτό είναι το αιώσιο επιχείρημα. Να με συμπαθάτε: αυτήν τη στιγμή δὲν ἀναφέρωμαι στὸ γράμμα σας. Μιλῶ γενικώτερα. Ουμῆθηκα έναν κύριο που έλεγε: «Πώς θα εἴπωμεν, Κύριοι, τὸν διαιρετέον; Έκείνος που πρέπει να γίνῃ πολλὰ κομμάτια; Και τὸν διαιρέτην; Έκείνος που θα κάμῃ τὸν ἄλλον πολλὰ κομμάτια;» Τὰ ἀθάνατα αὐτὰ λόγια τὰ εἶπε ἄνθρωπος ἐπιστήμονας, καὶ εἶχατε καὶ σεις, ὅπως κ' ἐγὼ τὴν αὐταπάρνηση νὰ τ' ἀκούσετε ὡς τὸ τέλος.

Ναί, κύριε Ρουσόπουλε, τὰ κενὰ είναι πολλὰ, οἱ δυσκολίες μεγάλες. Καὶ ἐνὸς κανεὶς μένει προσκολλημένος στὸ πῶς θὰ τὸ πούμε, φτάνει πραγματικῶς στὸ συμπέρασμα ὅτι είναι καλλίτερα νὰ μείνουμε ἐκεῖ που εἴμαστε. Ἀλλὰ ἅμα πάρετε τὸ ζήτημα κι' ἀπ' τὴς ἄλλες του τὴς μεριές, πρὸ πάντων ἅμα καταλάβετε τὸ σκότωμα τοῦ μυαλοῦ που γίνεται στὰ κεφαλάκια τῶν παιδιῶν μας, ἅμα τὰ ἰδῆτε νὰ βασανίζονται: δέκα χρονάκια μὲ τὸ νὰ μὴν μποροῦν νὰ ἐκφράσουν μιὰ ἰδέα τους ἐλεύτερα, ἀβίαστα, φυσικά, ἅμα τὰ ἀκούσετε νὰ λένε τὴν μῆτηρ, τὸν βοῦς, ἀγαποῦσι, λαμβάνομεν μίαν κύστη πλήρης ἁγρῶ, ἔχει ὁτρακα τετανώδους, ἔχει ἀγκάθας, διαιροῦμεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, πολλαπλα-

σιζομεν διὰ τὸν ἴδιον ἀριθμὸν, καλύπτεται ὑπὸ λέπων, ἡ καρδιά είναι μονόκοιλον καὶ ἐν κόλπον, καὶ, καὶ, καὶ, ἅμα καταλάβετε ὅτι τὰ Βουργαρόπαιδα μορφώνονται πρὸ γλήγορα ἀπὸ τὰ Ἑλληνόπουλα τὰ τόσο προικισμένα ἀπ' τὴ φύση, γιατί ἔχουνε γλώσσα, τότε θὰ ἰδῆτε νὰ ὑψωθοῦν μπροστά σας ἔξη γράμματα, πελώρια, ἄγρια, τρομερά, πύρινα, καὶ θὰ σχηματίσουν τὴ λέξη Α-Ν-Α-Γ-Κ-Η. Καὶ πίσω ἀπ' αὐτὰ, στὸ βάθος μακρὰ, οἱ δυσκολίες, τὰ κενὰ, τὰ πωσθατοποῦμε, θὰ φεύγουν, θὰ φεύγουν, θὰ μακραίνουν, θὰ χάνονται, θὰ σβύνουν, θὰ μηδενίζονται, καὶ δὲ θὰ τὰ ἰδῆτε πιά.

Καὶ θὰ φωνάζετε ΕΜΠΡΟΣ!

Μένω μὲ μεγάλην ἐπόληψη.

Σ. Σ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1.

Τὴν πολυφλοιοβιστὴ ἀμμουδιά
Τοῦ ἡλίου φίλῃ ἢ στεγρῇ ἀχίνα,
Κ' ἔρχεται σιοῦ γιολοῦ τὰ κρῖνα
Ἀνάλαφρῃ ὡς ψυχῇ ἢ βραδιά.

Στῶν δέντρων τὰ πυκνὰ κλαδιά
Τ' ἀέρια κρούουν τὴ ματολίνα
Κι' ὡς μυθική γλυκιὰ σειρήνα
Τὸ λέει τ' ἀηδὸνι στὴ βραδιά.

Σιοῦ ἀκρογιαλιοῦ τὸ μονοπάτι
Πρόβαλε τούτη τὴ δροσάτη
Ὁρα, γαλάζια ὁμορφιά,

Πλάτ' ο' ἓνα νιὸ μὲ μάτια μαῦρα
Τὸν ἐρωτᾷ τους κύματα αἶθρα
Κι' ἀηδόνια ψάλλουνε τρελλά.

2.

Ἦθε το δαίλι, χύθηκε παντοῦ γλυκιὰ γαλήνη.
Στὸ βράχο μόνος κάθουμαι μὲ μάτια λυπημένα.
Τώρα βουβά τὰ ἐρωτικά ζευγάρια εἰν' μεθυσμένα
Ἀπὸ φίλῃ καὶ μυρουδιές πού τ' ἀεράκι χύνει.

Πέπλα κρατεῖ στὸ χέρι της τώρα ἡ βραδιά καὶ ντύνει
Μενεξελιά γύρω βουνὰ καὶ δάση φουντωμένα
Τὴν ὥρα αὐτὴ καὶ τ' ἄπλερα, ἀρωστοὶ ὡς γάστρας κρῖνοι
Γλυκὴ τὰ στήθη ἀνάσασμα δροσίζει, ἀθώα παρθένα.

Στὸν οὐρανὸν ἐφάνηκε δειλὰ τὸ πρῶτο ἀστέρι,
Μέσα στὸ λόγγο τὰ πουλιὰ κουρνιάσαν ταῖρι-ταῖρι
Καὶ τὸ κοπάδι τὸ λευκὸ τὴ ράχη κατεβαίνει.

Μένος ἐσένα καρτερῶ στὸ βράχο τώρα, Ἐλένη,
Ποῦ βράδνασμα ἀνοιξάνικο μαγεῖα σὶν πλάση χύνει,
Λίγη χαρὰ νὰ νοιώσουμε κ' ἐμεῖς στὴ θείαν εἰρήνη.
Ν. ΧΑΝΤΖΑΡΑΣ

IVAN TOURGUÉNEFF

ΑΝΤΖΑΡ^{*)}

Μιά άμαζούλα παιδιάστικη φάνηκε πίσω ἀπὸ μιὰ τούφα ἀπὸ πασκαλιές. Δυὸ ἄνθρωποι τὴ σαίρνανε. Μιά γριούλα καλοντυμένη μὲ τὸ κεφάλι γυρμένο στὰ στήθια καθότανε μέσα. Τὰ μαλλιά της χτενισμένα στὰ πλάγια πέφτανε καὶ κρύβανε τὴν κιντρισιμένη καὶ ζαρωμένη της ὄψη. Τὸ καροτσάκι στάθηκε ὁμπρὸς στὴν ταρατσα, καὶ ἡ κυρία ἀνάγειλε τὸν ἐρχομὸ της μ' ἓνα βήξιμο ξερό. Ὁ Ἰπατόφφ βγήκε ἀμέσως γιὰ συνανπότημά της. Κ' ὕστερα οἱ δυὸ κοπέλες, ποῦ ἔλη τὴ βραδεία δὲν πάψανε νὰ μπαινοβγαίνουνε σὰν ποντικάρια.

— Καλησπέρα σας, μητέρα μου, εἶπε ὁ Ἰπατόφφ σηκώνοντας τὴ φωνή του ὅσο μπόραε περσότε-

ρο. Πῶς εἴσατε, καλὰ;

— Ἦρτα νὰ ἰδῶ τί κάνετε, ἀποκρίθηκε ἡ γριά κυρία μὲ κόπο καὶ μὲ βελιχτὴ φωνή. Ὁ καιρὸς είναι τόσο ὁμορφος! Κοιμήθηκα ὀλημέρα καὶ τὰ πόδια μου μὲ ζυπνήσανε. Ὡ, αὐτὰ τὰ πόδια, δὲ μοῦ χρειάζονται: σὲ τίποτ' ἄλλο παρὰ γιὰ νὰ μὲ πονῶνε.

— Συμπαθήστε μου, μητέρα μου, νὰ σας παρυσιάσω τὸ γείτονά μας κύριο Ἀστακόφφ.

— Καταμαγεμένη, εἶπε ρήχνοντας κατὰ τὸν Ἀστακόφφ μιὰ ματιά μὲ τὰ μεγάλα της μαῦρα μάτια ποῦ εἴτανε τώρα σβύσμένα. Σας παρακαλῶ νὰ εἴσατε καλὸς μὲ τὸ παιδί μου. Είναι ἓνα καλὸ παληκάρι. Τὸν ἀνάθρεψα ὅσο μποροῦσα καλύτερα: ὅπως μιὰ γυναίκα θὰ μπόραε. Είναι ἀκόμα πολὺ ἀλαφρὸς, μὰ ὡς ἐλπίζουμε πῶς μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ, ἡ ἡλικία θὰν τὸν κάμῃ φρονιμώτερο. Τὸ πιθυμῶ πολὺ, γιατί καιρὸς νὰ δώσω σὲ ἄλλον τὴ φροντίδα γιὰ τὴς δουλειές....

— Εἴσατε, σεις Νάντια;

— Ναί, ἐγὼ, γιὰγιά.

— Τί κάνει ἡ Μάσσα;

— Δίνει τὸ τσάϊ.

— Χοῦμ, τὰ καταφέρνει καλὰ; Καὶ ποῖός εἰ

ναι ἀκόμα ἐκεῖ;

— Ὁ Ἰβάν Ἰλίτς Καπίτονις.

Ὁ ἄντρας τὴς Ματρίνας Μαρκόβνας;

— Ὁ ἴδιος, γιὰγιά.

Ἡ γριά μουρμούρισε ἀκόμα κάποια λόγια ἀκαταλάβωτα.

— Καλὰ τὸ λοιπὸν, εἶπε. Ἀκουσεῖ ἐδῶ, Μιχάλη: γύρεψα τὸ Σταρόστα ὀλοῦθε, μὰ δὲν ἦρθε. Πῆς του νῆρτη αὔριο ναῖς. Ἐχω κάποιες παραγγελίες νὰν τοῦ δώσω. Βλέπω πολὺ καλὰ πῶς χωρὶς ἐμένα ὀλα πάνε στραβά. Καληνύχτα, εἰμαι κουρασμένη. Σῦρτε μὲ σεις οἱ ἄλλοι. Χρίζετε, πατερᾶκη μου, πρόστεσε γυρίζοντας στὸν Ἀστακόφφ, λησμόνησα τῶνομα σας, μὰ συμπαθάτε μιὰ γοιᾶ. Καὶ σεις, κοπελούλες, μὴ μὲ συντροφεύετε, δὲν εἶναι χρεια.... Δὲ συλλογιόσαστε ἄλλο, παρὰ νὰ τρέχετε... Κάτσετε ἡσυχες καὶ διαβάζετε τὸ μάθημά σας. Μ' ἀκούτε;... Ἡ Μάσσα σας κακομαθαίνει....

Τὸ κεφάλι τὴς γριάς κυρίας ποῦ τὸ σήκωνε μὲ κόπο ξανάπεσε στὰ στήθια της, καὶ τὸ καροτσάκι ἀποτραβήχτηκε.

— Πόσο χρονῶν εἶναι ἡ μητέρα σας; ρώτησε ὁ Ἀστακόφφ.

— Εἶναι ἐβδομηντατέσσερω χρονῶν. Μὰ εἶναι.

(*) Κοίταξε φύλλα 221 καὶ 222.